

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Навчально-науковий інститут фізичної культури, спорту та спеціальної
освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

СОКОЛОВА Г. Б., ГОРБАТЮК О. Л.

**Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної
роботи з навчальної дисципліни**

**«КУЛЬТУРА ТА ТЕХНІКА
ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ ЛОГОПЕДА»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Одеса – 2026

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 15 від 25 червня 2026 року)

Соколова Г. Б., Горбатюк О. Л. Методичні рекомендації до практичних занять і виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Культура та техніка професійного мовлення логопеда» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності А6 Спеціальна освіта : Одеса, Університет Ушинського, 2026. 44 с.

Рецензенти:

–

– Пахомова Н. Г. – доктор педагогічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту спеціальної та інклюзивної освіти Полтавського національного педагогічного Університету імені В. Г. Короленка;

– Форостян О. І. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Культура та техніка професійного мовлення логопеда» спрямовані на формування у здобувачів вищої освіти навичок професійного мовлення, комунікативної компетентності та техніки мовлення. Вони містять теоретичні матеріали, практичні завдання та сучасні інтерактивні форми навчання для підготовки майбутніх логопедів. Видання відповідає вимогам підготовки фахівців спеціальності «Спеціальна освіта» і може бути використане в освітньому процесі бакалаврського рівня.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни.....	4
Анотація навчальної дисципліни.....	5
Плани практичних занять.....	8
Критерії оцінювання.....	41
Рекомендована література.....	43

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань А Освіта	Статус дисципліни: Обов'язкова	
Змістових модулів – 2	Спеціальність А6 Спеціальна освіта	Рік підготовки:	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання – есе		1-й	1-й
Загальна кількість годин - 120		Семестр	
		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Лекції	
		14год.	4
		Практичні, семінарські	
		26год.	8
		Лабораторні	
		0 год.	
		Самостійна робота	
		70 год.	98
Індивідуальні завдання:			
10 год.	10		
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33% : 67%

для заочної форми навчання – 10% : 90%

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Культура та техніка професійного мовлення логопеда» є обов'язковою у підготовці здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності А6 Спеціальна освіта.

Навчальна дисципліна «Культура та техніка професійного мовлення логопеда» спрямована на формування у здобувачів вищої освіти професійної мовленнєвої компетентності як основи майбутньої фахової діяльності. Значна увага приділяється розвитку техніки мовлення, зокрема дикції, інтонаційної виразності, мовленнєвого дихання та голосу. Дисципліна також формує навички ефективної професійної комунікації з дітьми, батьками та педагогами в умовах освітнього середовища. Практична складова курсу передбачає моделювання професійних ситуацій, виконання тренінгових завдань та аналіз власного мовлення. Важливим результатом навчання є розвиток комунікативної культури та здатності до саморефлексії майбутнього логопеда. Опанування дисципліни сприяє підвищенню професійної майстерності та готовності до ефективної корекційно-розвиткової діяльності.

Мета вивчення дисципліни «Культура та техніка професійного мовлення логопеда» полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти системи знань, умінь і навичок професійного мовлення як ключового інструмента фахової діяльності логопеда. Дисципліна спрямована на розвиток мовленнєвої культури та вдосконалення техніки мовлення (дикції, інтонаційної виразності, мовленнєвого дихання та голосу). Важливим аспектом є формування комунікативної компетентності майбутніх логопедів у взаємодії з дітьми, батьками та педагогами. Також метою є розвиток умінь моделювати професійні ситуації, здійснювати ефективну педагогічну комунікацію та застосовувати мовлення як засіб корекційно-розвиткового впливу. Дисципліна сприяє формуванню професійного мовленнєвого іміджу фахівця та здатності до саморефлексії й самовдосконалення. У результаті вивчення курсу здобувачі набувають готовності до якісної професійної діяльності в галузі спеціальної освіти.

Передумови для вивчення дисципліни: опанування навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта»» та «Загальна і вікова психологія».

Очікувані результати навчання дисципліни:

Унаслідок вивчення навчальної дисципліни здобувачі мають

знати:

- основні поняття культури професійного мовлення та мовленнєвої компетентності логопеда;
- структурні компоненти техніки мовлення (дихання, голос, дикція, інтонаційна виразність) та їх значення у роботі логопеда;
- принципи ефективної професійної комунікації з дітьми, батьками та педагогами;
- особливості мовленнєвої взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами;
- етичні норми професійного мовлення та вимоги до мовленнєвого іміджу логопеда;
- методи самоконтролю та саморефлексії щодо власного професійного мовлення.

уміти:

- володіти технікою мовлення (правильне дихання, чітка дикція, керування

- голосом, інтонаційна виразність);
- будувати ефективну професійну комунікацію з дітьми, батьками та педагогами;
 - адаптувати мовлення відповідно до вікових та індивідуальних особливостей дитини;
 - моделювати професійні ситуації (консультації, заняття, виступи, міждисциплінарна взаємодія);
 - використовувати мовлення як інструмент корекційно-розвиткового впливу;
- аналізувати та коригувати власне професійне мовлення на основі самооцінки та рефлексії;
- застосовувати прийоми невербальної та вербальної комунікації для підвищення ефективності взаємодії.

Унаслідок досягнення результатів навчання здобувачі вищої освіти в контексті змісту навчальної дисципліни мають опанувати **такі компетентності:**

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК-2. Здатність до аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду становлення і розвитку спеціальної та інклюзивної освіти.

СК-3. Здатність застосовувати психолого-педагогічні, дефектологічні, медико-біологічні, лінгвістичні знання у сфері професійної діяльності.

СК-15. Здатність аргументовано відстоювати власні професійні переконання, дотримуватись їх у власній фаховій діяльності.

СК-16. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальні дисципліни «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта»», «Загальна і вікова психологія», «Спеціальна педагогіка з історією», «Логопсихологія», «Інклюзивна освіта», «Логопедія».

Опановуючи зміст навчальної дисципліни здобувач повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- покликання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень,

відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль I. Основи культури професійного мовлення логопеда

Тема 1.

Культура мовлення як складова професійної діяльності логопеда

Лекційне заняття №1 2 години

План

1. Поняття культури мовлення та її місце в системі професійної підготовки логопеда.

Сутність культури мовлення, її основні ознаки та значення для професійної діяльності фахівця спеціальної освіти.

2. Професійне мовлення логопеда як інструмент педагогічної та корекційно-розвиткової діяльності.

Функції професійного мовлення логопеда та його роль у взаємодії з дітьми, батьками й педагогами.

3. Комунікативні якості професійного мовлення логопеда.

Правильність, точність, логічність, зрозумілість, доречність, виразність і чистота мовлення як показники професійної компетентності.

4. Вимоги до культури мовлення сучасного логопеда та шляхи її вдосконалення.

Мовленнєва самопрезентація фахівця, мовленнєвий етикет, професійне самовдосконалення та розвиток мовленнєвої компетентності.

Теоретичний блок. Мовлення є найважливішим засобом людського спілкування, збереження та передачі суспільного досвіду, формування особистості та її соціалізації. В умовах сучасного суспільства, коли комунікація відіграє провідну роль у всіх сферах життєдіяльності людини, особливого значення набуває культура мовлення як невід'ємна складова професійної компетентності фахівця. Для логопеда мовлення виступає не лише засобом передачі інформації, а й основним інструментом професійної діяльності, за допомогою якого здійснюється корекційно-розвиткова, діагностична, консультативна та просвітницька робота. Саме тому культура мовлення логопеда є однією з визначальних умов його професійної успішності.

Поняття «культура мовлення» розглядається як сукупність мовних знань, умінь і навичок, що забезпечують правильне, точне, логічне, доречне та виразне використання мовних засобів відповідно до конкретної комунікативної ситуації. Культура мовлення передбачає свідоме володіння нормами літературної мови, уміння добирати мовні засоби залежно від мети спілкування, враховувати особливості співрозмовника та досягати максимальної ефективності комунікації.

У професійній діяльності логопеда культура мовлення набуває особливого значення. Майбутній фахівець спеціальної освіти повинен не лише володіти правильним мовленням, а й бути зразком мовленнєвої поведінки для дітей, батьків та колег. Щоденна взаємодія логопеда з дітьми, які мають різноманітні мовленнєві порушення, вимагає високого рівня мовленнєвої компетентності, оскільки саме мовлення спеціаліста стає еталоном для наслідування та важливим засобом формування мовленнєвих навичок дитини.

Професійне мовлення логопеда характеризується низкою специфічних особливостей. Насамперед воно повинно бути правильним, тобто відповідати нормам

сучасної української літературної мови. Важливою ознакою є також точність мовлення, яка передбачає вживання слів відповідно до їх значення та уникнення двозначності висловлювань. Для логопеда особливого значення набуває зрозумілість мовлення, оскільки його співрозмовниками часто є діти різного віку, з різним рівнем мовленнєвого та пізнавального розвитку. Не менш важливими є логічність, послідовність, виразність та емоційна насиченість мовлення.

Культура мовлення логопеда тісно пов'язана з його професійною компетентністю. У сучасній педагогічній науці професійну компетентність розглядають як інтегровану характеристику особистості, що включає знання, уміння, навички, професійно значущі якості та готовність до виконання професійних функцій. Мовленнєва компетентність є складовою професійної компетентності логопеда і передбачає здатність ефективно використовувати мовлення для вирішення професійних завдань.

Особливість діяльності логопеда полягає в тому, що його професійне мовлення виконує одночасно декілька функцій. Однією з найважливіших є комунікативна функція, яка забезпечує процес спілкування між фахівцем та учасниками освітнього процесу. Завдяки комунікативній функції логопед встановлює контакт із дитиною, підтримує взаємодію з батьками, співпрацює з педагогами та іншими спеціалістами команди психолого-педагогічного супроводу.

Не менш важливою є інформаційна функція мовлення. Під час роботи логопед пояснює новий матеріал, надає рекомендації, інструктує дітей та батьків щодо виконання вправ, інформує про результати обстеження та особливості мовленнєвого розвитку дитини. Ефективність виконання цієї функції значною мірою залежить від доступності та зрозумілості мовлення фахівця.

Особливе місце посідає корекційно-розвиткова функція професійного мовлення логопеда. Саме через мовлення здійснюється формування правильної звуковимови, розвиток словникового запасу, граматичної будови мовлення, зв'язного мовлення та комунікативних навичок дитини. Мовлення логопеда виступає зразком для наслідування, а тому повинно бути бездоганним як з мовного, так і з технічного боку.

Важливою є також виховна функція мовлення. Під час спілкування логопед формує культуру поведінки дитини, сприяє розвитку моральних якостей, виховує повагу до співрозмовника, навички ввічливого спілкування та відповідального ставлення до мовлення.

Культура мовлення спеціаліста визначається рівнем сформованості комунікативних якостей мовлення. До основних комунікативних якостей належать правильність, точність, логічність, доречність, чистота, багатство та виразність мовлення.

Правильність мовлення передбачає дотримання загальноприйнятих норм літературної мови. Для логопеда ця якість має особливе значення, адже будь-які мовленнєві помилки можуть бути помічені та відтворені дітьми. Тому фахівець повинен постійно працювати над удосконаленням власного мовлення, контролювати вимову, наголос, граматичне оформлення висловлювань.

Точність мовлення забезпечує адекватне передавання думок та уникнення непорозумінь. Професійне мовлення логопеда повинно характеризуватися правильним використанням спеціальної термінології та вмінням адаптувати її до рівня розуміння співрозмовника.

Логічність мовлення полягає в послідовності викладу думок, наявності причинно-наслідкових зв'язків між окремими елементами висловлювання. Логічно побудоване мовлення сприяє кращому розумінню інформації та підвищує ефективність професійної взаємодії.

Доречність мовлення означає відповідність мовних засобів меті, ситуації та умовам спілкування. Логопед повинен уміти добирати слова та форми висловлювання залежно від віку дитини, особливостей її розвитку та конкретної педагогічної ситуації.

Чистота мовлення передбачає відсутність слів-паразитів, невиправданих іншомовних запозичень, жаргонізмів та інших елементів, що знижують культуру мовлення. Особливої уваги потребує використання нормативної української мови в професійному спілкуванні.

Багатство мовлення проявляється у різноманітності мовних засобів, широкому словниковому запасі та вмінні використовувати різні мовні конструкції. Багате мовлення робить спілкування цікавішим, сприяє кращому засвоєнню інформації та підтримує увагу співрозмовника.

Виразність мовлення забезпечує емоційний вплив на слухача та допомагає ефективно реалізовувати професійні завдання. Для логопеда важливо володіти інтонаційними засобами виразності, вмінні керувати голосом, темпом мовлення, паузами та наголосом.

Сучасний логопед працює в умовах інклюзивного освітнього середовища, де необхідно взаємодіяти з різними категоріями дітей та дорослих. Це потребує високого рівня комунікативної культури, толерантності, емпатії та професійного такту. Культура мовлення є важливою складовою загальної культури особистості фахівця і значною мірою визначає його професійний авторитет.

Особливого значення набуває мовленнєвий етикет логопеда. Він охоплює систему мовних формул і правил спілкування, що забезпечують ввічливість, доброзичливість та ефективність комунікації. У професійній діяльності логопед повинен демонструвати повагу до співрозмовника, дотримуватися етичних норм спілкування, створювати сприятливу психологічну атмосферу для взаємодії.

Професійна діяльність логопеда потребує постійного мовленнєвого самовдосконалення. Розвиток культури мовлення є безперервним процесом, який триває протягом усього професійного життя. Для цього необхідно систематично працювати над збагаченням словникового запасу, удосконаленням техніки мовлення, розвитком навичок публічного виступу та професійної комунікації.

Одним із важливих напрямів мовленнєвого саморозвитку є самоаналіз власного мовлення. Майбутній логопед повинен навчитися оцінювати свої мовленнєві досягнення, виявляти недоліки та визначати шляхи їх усунення. Ефективними засобами самоконтролю можуть бути аудіо- та відеозапис власного мовлення, участь у дискусіях, підготовка виступів та рефлексія результатів професійної взаємодії.

Таким чином, культура мовлення є важливою складовою професійної компетентності логопеда та необхідною умовою успішного виконання його професійних функцій. Високий рівень культури мовлення забезпечує ефективність корекційно-розвиткової роботи, сприяє формуванню позитивного професійного іміджу фахівця, підвищує якість взаємодії з учасниками освітнього процесу та створює сприятливі умови для розвитку мовлення дітей. Майбутній логопед повинен усвідомлювати значення власного мовлення як професійного інструменту та постійно працювати над його вдосконаленням, оскільки саме культура мовлення є однією з найважливіших ознак професійної майстерності сучасного фахівця спеціальної освіти.

Практичне заняття № 1 – 4 години

Семінар-дискусія: «Професійний імідж логопеда та роль мовлення у його формуванні»

Питання для обговорення:

1. Що таке професійний імідж фахівця та які чинники впливають на його формування?
2. Яке місце займає мовлення у структурі професійного іміджу логопеда?
3. Якими професійними та особистісними якостями має володіти сучасний логопед?
4. Чому мовлення є одним із найважливіших інструментів професійної діяльності логопеда?
5. Які вимоги висуваються до мовлення логопеда як фахівця спеціальної освіти?
6. Як правильність, точність і виразність мовлення впливають на професійний авторитет логопеда?
7. Які комунікативні якості мовлення сприяють ефективній взаємодії логопеда з дітьми, батьками та педагогами?
8. Чому мовлення логопеда має бути зразком для наслідування?
9. Які мовленнєві помилки можуть негативно впливати на професійний імідж фахівця?
10. Як культура мовлення пов'язана із загальною культурою особистості логопеда?
11. Яку роль відіграє мовленнєвий етикет у професійній діяльності логопеда?
12. Як особливості інтонації, темпу, сили голосу та дикції впливають на сприйняття фахівця оточуючими?
13. Чому емпатія та доброзичливий стиль спілкування є важливими складовими професійного іміджу логопеда?
14. Які особливості професійного спілкування логопеда в умовах інклюзивного освітнього середовища?
15. Які сучасні засоби та способи можуть сприяти вдосконаленню професійного мовлення майбутнього логопеда?
16. Як професійне самовдосконалення впливає на формування позитивного іміджу логопеда?

Питання для дискусії:

1. Що важливіше для успішної професійної діяльності логопеда: глибокі фахові знання чи високий рівень комунікативної культури?
2. Чи може логопед бути успішним фахівцем, якщо його власне мовлення не відповідає високим стандартам культури мовлення?
3. Наскільки зовнішній вигляд і мовленнєва поведінка впливають на довіру батьків до логопеда?
4. Чи повинно мовлення логопеда змінюватися залежно від віку та особливостей розвитку дитини?
5. Які риси професійного іміджу логопеда є найважливішими в сучасних умовах розвитку інклюзивної освіти?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал з теми «Професійний імідж фахівця та культура мовлення логопеда».
2. Підготувати письмове міні-есе (1–2 сторінки) на тему: «Яким я бачу професійний імідж сучасного логопеда».
3. Проаналізувати (за власним вибором) мовлення педагога або логопеда у відеоматеріалі чи під час реального спостереження та визначити його сильні й слабкі сторони.
4. Скласти перелік із 10 вимог до мовлення логопеда як професіонала.

5. Підготувати приклади типових мовленнєвих помилок, які можуть негативно впливати на професійний імідж фахівця (не менше 5 прикладів).
6. Провести самооцінку власного мовлення за такими критеріями: правильність, точність, виразність, логічність, доречність (у вигляді короткої рефлексії).
7. Підготувати 2–3 аргументи для участі в дискусії на тему:
«Чи може логопед бути успішним без високого рівня культури мовлення?»

Форма подання результатів

Письмово (есе, список вимог, аналіз) + усна підготовка до семінарського обговорення.

Очікуваний результат

Формування у здобувачів усвідомлення ролі культури мовлення у професійній діяльності логопеда та розвиток навичок професійної рефлексії.

Рекомендована література:

Основна [1], [2], [3], [4], [5].

Допоміжна [2].

Тема 2. Комунікативні якості професійного мовлення логопеда

Лекційне заняття №2 2 години

План

1. Поняття професійного мовлення логопеда та його комунікативної функції.

Сутність професійного мовлення, його роль у педагогічній, корекційній та консультативній діяльності логопеда.

2. Система комунікативних якостей мовлення.

Загальна характеристика основних комунікативних якостей: правильність, точність, логічність, доречність, чистота, виразність, багатство мовлення.

3. Характеристика основних комунікативних якостей професійного мовлення логопеда.

Зміст кожної якості та її значення у професійній діяльності фахівця спеціальної освіти.

4. Типові порушення комунікативних якостей мовлення та шляхи їх подолання.

Аналіз мовленнєвих помилок у професійному мовленні логопеда та практичні підходи до їх корекції і вдосконалення.

Теоретичний блок. Професійне мовлення логопеда є ключовим інструментом його діяльності, оскільки саме через мовлення здійснюється діагностика, корекція, навчання, виховання та консультативна взаємодія з дітьми, батьками та педагогами. У цьому контексті особливого значення набувають комунікативні якості мовлення, які визначають ефективність професійної взаємодії та рівень професійної компетентності фахівця. Комунікативні якості мовлення — це система властивостей усного та писемного мовлення, що забезпечують його відповідність нормам літературної мови, ситуації спілкування,

меті висловлювання та потребам адресата. Для логопеда ці якості мають не лише загальнокомунікативне, а й професійно визначальне значення, оскільки його мовлення виступає зразком для наслідування та інструментом формування мовленнєвих навичок у дітей з різними освітніми потребами.

Серед основних комунікативних якостей мовлення традиційно виділяють правильність, точність, логічність, доречність, чистоту, багатство та виразність. Кожна з цих якостей виконує специфічну функцію у професійному мовленні логопеда і в сукупності формує його мовленнєву культуру.

Правильність мовлення є базовою комунікативною якістю, що передбачає дотримання норм сучасної української літературної мови. Вона охоплює орфоепічні, акцентуаційні, лексичні, граматичні та стилістичні норми. Для логопеда правильність мовлення має особливе значення, оскільки будь-які мовленнєві помилки можуть бути автоматично засвоєні дітьми як зразок. У професійній діяльності фахівця неправильна вимова, невірне наголошування або граматичні неточності знижують ефективність корекційної роботи та формують викривлені мовленнєві моделі у вихованців. Тому постійний самоконтроль і вдосконалення власного мовлення є обов'язковою умовою професійного розвитку логопеда.

Точність мовлення полягає у відповідності висловлювання думці мовця та адекватному доборі мовних засобів для її вираження. У професійній діяльності логопеда точність мовлення забезпечує правильне розуміння інструкцій, завдань та пояснень з боку дітей і дорослих. Особливо важливою є термінологічна точність, коли фахівець використовує спеціальні поняття логопедії, педагогіки та психології. Невдале або неточне використання термінів може призвести до непорозумінь у професійній взаємодії та зниження якості корекційного процесу. Водночас логопед повинен уміти адаптувати складну термінологію до рівня розуміння співрозмовника, що є важливою складовою педагогічної майстерності.

Логічність мовлення передбачає послідовність викладу думок, наявність чіткої структури висловлювання та внутрішніх логічних зв'язків між його частинами. У професійній діяльності логопеда логічність мовлення є необхідною умовою ефективного навчання дітей, оскільки дозволяє будувати зрозумілі інструкції, пояснювати послідовність виконання завдань та формувати у дитини навички структурованого мислення. Порушення логічності мовлення може призвести до дезорієнтації дитини, зниження її мотивації та ускладнення процесу засвоєння мовленнєвого матеріалу.

Доречність мовлення полягає у відповідності мовних засобів конкретній ситуації спілкування, віковим та індивідуальним особливостям співрозмовника, а також меті комунікації. Для логопеда доречність мовлення є надзвичайно важливою, оскільки він працює з дітьми різного віку, рівня розвитку та мовленнєвих можливостей. Фахівець повинен уміти адаптувати своє мовлення, змінювати складність речень, добирати відповідні слова та інтонаційні засоби. Доречність також передбачає дотримання професійного етикету та врахування психологічного стану дитини.

Чистота мовлення характеризується відсутністю нелітературних елементів, таких як слова-паразити, просторічні, жаргонні або надмірно іншомовні слова, що не відповідають нормам літературної мови. Для логопеда чистота мовлення є важливою не лише з погляду естетики, а й як педагогічний фактор, оскільки діти схильні до наслідування мовлення дорослих. Наявність у мовленні фахівця

ненормативних елементів може негативно вплинути на формування мовленнєвої культури дитини.

Багатство мовлення визначається різноманітністю словникового запасу, використанням синонімічних рядів, різних граматичних конструкцій та стилістичних засобів. Для логопеда багатство мовлення є важливим інструментом підтримання інтересу дитини до заняття, створення емоційно насиченого навчального середовища та розвитку мовленнєвих навичок. Обмежений словниковий запас фахівця може знизити ефективність комунікації та ускладнити процес навчання.

Виразність мовлення забезпечує емоційний вплив на слухача та сприяє кращому засвоєнню інформації. Вона реалізується через інтонацію, темп, ритм, паузи, логічний наголос та силу голосу. У професійній діяльності логопеда виразність мовлення відіграє особливу роль, оскільки дозволяє привертати увагу дитини, підтримувати її інтерес та створювати позитивний емоційний фон під час занять. Недостатня виразність мовлення може призвести до зниження ефективності навчального процесу.

Комунікативні якості мовлення логопеда не існують ізольовано, вони тісно взаємопов'язані та взаємодоповнюють одна одну. Наприклад, правильність мовлення є основою для його точності та чистоти, а логічність і доречність забезпечують ефективність комунікації в конкретній ситуації. Виразність і багатство мовлення підсилюють педагогічний вплив фахівця та сприяють кращому засвоєнню матеріалу.

У професійній діяльності логопеда важливу роль відіграють також типові порушення комунікативних якостей мовлення. До них належать мовленнєві помилки, пов'язані з неправильним наголосом, граматичними неточностями, невдалим добором слів, надмірним використанням слів-паразитів, порушенням логіки викладу та невідповідністю мовлення ситуації спілкування. Виявлення та подолання таких недоліків є важливою складовою професійного самовдосконалення логопеда.

Шляхи вдосконалення комунікативних якостей мовлення включають систематичне самопостереження, аналіз власного мовлення, роботу з мовленнєвими вправами, розвиток навичок публічного виступу, читання професійної літератури, а також участь у тренінгах та практичних заняттях. Особливого значення набуває рефлексія, яка дозволяє фахівцю усвідомлювати власні мовленнєві недоліки та працювати над їх усуненням.

Таким чином, комунікативні якості професійного мовлення логопеда є фундаментом його професійної діяльності. Вони забезпечують ефективність педагогічної взаємодії, сприяють формуванню позитивного професійного іміджу та визначають рівень мовленнєвої культури фахівця. Високий рівень розвитку комунікативних якостей мовлення є необхідною умовою успішної реалізації професійних функцій логопеда в умовах сучасної системи спеціальної та інклюзивної освіти.

Практичне заняття № 2 – 4 години

Воркшоп з розвитку точності, логічності, доречності та виразності мовлення.

Виконання практичних вправ і мініпроектів

Питання для обговорення:

1. Що таке комунікативні якості мовлення та чому вони є ключовими для професійної діяльності логопеда?
2. У чому полягає точність мовлення та як вона впливає на ефективність професійної комунікації?
3. Які труднощі найчастіше виникають у формуванні логічності мовлення у студентів?
4. Як забезпечується доречність мовлення у різних професійних ситуаціях логопеда?
5. Які засоби роблять мовлення виразним у професійній діяльності фахівця?
6. Як взаємопов'язані точність і зрозумілість мовлення у роботі логопеда?
7. Чому логічність мовлення є важливою умовою успішного проведення логопедичного заняття?
8. Як змінюється мовлення логопеда залежно від віку та мовленнєвого розвитку дитини?
9. Яку роль відіграє інтонація у забезпеченні виразності професійного мовлення?
10. Які типові помилки порушують комунікативні якості мовлення у майбутніх фахівців?
11. Які вправи є найбільш ефективними для розвитку точності та доречності мовлення?
12. Як можна формувати логічність мовлення через практичні завдання та мініпроекти?
13. Яке значення має самоконтроль мовлення під час професійної комунікації?
14. Чому важливо поєднувати теоретичні знання з практичними навичками у розвитку мовлення?
15. Як групова робота у форматі воркшопу сприяє вдосконаленню мовленнєвих навичок?

Орієнтовні питання для мініпроектів:

1. «Мовлення логопеда як інструмент професійного впливу»
2. «Типові мовленнєві помилки у професійній комунікації та шляхи їх подолання»
3. «Як зробити мовлення логопеда більш виразним і переконливим?»

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал з теми «Комунікативні якості професійного мовлення логопеда».
2. Скласти короткий конспект (1–2 сторінки) за однією з комунікативних якостей мовлення:
 - точність;
 - логічність;
 - доречність;
 - виразність.
3. Навести по 5 прикладів:
 - порушення точності мовлення;
 - порушення логічності мовлення;
 - порушення доречності мовлення;
 - недостатньої виразності мовлення.
4. Підготувати мініпроект (усний або письмовий) на одну з тем:
 - «Як зробити мовлення логопеда професійно точним».
 - «Роль логічності мовлення у роботі логопеда».
 - «Доречність мовлення як умова ефективної комунікації».

«Виразність мовлення як засіб педагогічного впливу».

5. Проаналізувати власне мовлення або мовлення іншого фахівця (відео/аудіо/спостереження) за критеріями:

- точність;
- логічність;
- доречність;
- виразність.

6. Підготувати 5–7 практичних порад для вдосконалення власного професійного мовлення.

7. Підготуватися до участі у воркшопі: сформулювати 2–3 запитання або проблемні ситуації для обговорення.

Форма подання результатів

Письмово (конспект, приклади, мініпроект, аналіз) + усна підготовка до заняття.

Очікуваний результат

Формування навичок усвідомленого використання комунікативних якостей мовлення у професійній діяльності логопеда та розвиток мовленнєвої рефлексії.

Рекомендована література:

Основна [1], [2], [3], [4], [5].

Тема 3. Професійне мовлення логопеда як зразок для наслідування

Лекційне заняття №3 4 години

План

1. Поняття професійного мовлення логопеда як зразка для наслідування.

Сутність мовленнєвого зразка у професійній діяльності логопеда, його роль у формуванні мовлення дитини та професійної взаємодії.

2. Вимоги до професійного мовлення логопеда як еталонного.

Основні характеристики зразкового мовлення: правильність, точність, логічність, виразність, доречність та етичність.

3. Вплив мовлення логопеда на мовленнєвий розвиток дітей.

Механізми наслідування мовлення, роль мовленнєвого середовища, особливості формування мовленнєвих навичок у дітей з типовим та порушеним розвитком.

4. Професійна відповідальність логопеда за власне мовлення.

Самоконтроль мовлення, мовленнєва саморефлексія, безперервний розвиток професійної мовленнєвої компетентності.

Теоретичний блок. Професійне мовлення логопеда як зразок для наслідування є одним із ключових концептів сучасної спеціальної педагогіки, оскільки саме мовлення фахівця виступає не лише засобом комунікації, а й потужним інструментом навчального, виховного та корекційного впливу. У професійній діяльності логопеда мовлення виконує

роль еталону, який постійно сприймається, аналізується та, у багатьох випадках, несвідомо або свідомо відтворюється дітьми. Це зумовлює особливу відповідальність фахівця за власну мовленнєву поведінку, адже будь-яке мовленнєве відхилення, неточність або неправильність може трансформуватися у стійку мовленнєву модель у дитини, яка перебуває у процесі формування мовлення або його корекції. Саме тому професійне мовлення логопеда розглядається як нормативний, педагогічно доцільний і методично вивіреним зразок, що забезпечує формування мовленнєвої культури вихованців.

У науково-методичному контексті професійне мовлення логопеда як зразок для наслідування визначається як така форма усного мовлення фахівця, яка відповідає всім нормам сучасної української літературної мови, характеризується високим рівнем комунікативної культури, педагогічною доцільністю та емоційно-виразною організацією. Воно є не просто засобом передачі інформації, а складною багаторівневою системою впливу, що включає мовні, інтонаційні, психологічні та педагогічні компоненти. У цьому контексті логопед виступає як мовленнєва модель, яка демонструє правильне, точне, логічне та виразне мовлення у реальному професійному середовищі.

Особливість професійного мовлення логопеда полягає в тому, що воно функціонує у специфічних умовах корекційно-освітнього процесу, де адресатами виступають діти з різними мовленнєвими порушеннями, затримками мовленнєвого розвитку, особливими освітніми потребами або типовим розвитком. У кожному випадку мовлення фахівця має адаптуватися до індивідуальних особливостей дитини, однак при цьому зберігати нормативність і зразковість. Таким чином, логопед постійно балансує між двома важливими вимогами: доступністю мовлення для розуміння та його еталонною правильністю.

Мовлення логопеда як зразок для наслідування виконує низку важливих функцій. Насамперед це навчальна функція, яка полягає у формуванні у дитини правильних мовленнєвих навичок через слухове сприйняття та наслідування. Діти, особливо молодшого віку, активно копіюють мовлення дорослих, і тому мовленнєва модель логопеда стає для них основним джерелом мовленнєвого досвіду. Другою є корекційна функція, яка реалізується через безпосередній вплив правильного мовлення фахівця на виправлення мовленнєвих порушень дитини. Третьою є виховна функція, що полягає у формуванні мовленнєвої культури, етичних норм спілкування та загальної комунікативної поведінки. Четвертою є мотиваційна функція, адже емоційно виразне, логічно побудоване та доброзичливе мовлення логопеда стимулює дитину до мовленнєвої активності.

Вимоги до професійного мовлення логопеда як зразкового включають цілу систему критеріїв. Перш за все, це правильність мовлення, яка передбачає дотримання всіх норм літературної мови. У мовленні логопеда не допускаються орфоепічні, граматичні, лексичні та стилістичні помилки, оскільки вони можуть бути некритично засвоєні дитиною. Другою важливою характеристикою є точність, яка забезпечує однозначність розуміння висловлювань і правильне сприйняття інструкцій. Точність особливо важлива під час постановки завдань, пояснення вправ або інструктажу, де будь-яка неточність може призвести до неправильного виконання завдання.

Логічність мовлення логопеда забезпечує послідовність викладу думок і чітку структуру висловлювання. Для дитини, яка навчається, особливо важливо отримувати інформацію у впорядкованій формі, що сприяє розвитку мислення, пам'яті та мовлення. Нелогічне мовлення фахівця може викликати дезорієнтацію, зниження уваги та труднощі у виконанні завдань. Доречність мовлення передбачає його відповідність ситуації

спілкування, віковим особливостям дитини та її рівню мовленнєвого розвитку. Логопед повинен уміти змінювати складність мовлення, добирати відповідні мовні засоби та адаптувати свою комунікацію до конкретної ситуації.

Виразність мовлення є ще однією важливою характеристикою, що забезпечує емоційний вплив на дитину та підтримання її уваги. Вона реалізується через інтонацію, темп мовлення, паузи, логічні наголоси та силу голосу. Виразне мовлення сприяє кращому засвоєнню матеріалу, підвищує інтерес до занять і створює позитивну емоційну атмосферу. Особливо важливою є доброзичлива інтонація, яка формує у дитини відчуття безпеки та довіри.

Окрему роль відіграє мовленнєва поведінка логопеда як частина його професійного іміджу. Професійний імідж формується не лише зовнішнім виглядом або рівнем знань, а насамперед способом комунікації. Мовлення логопеда є його «візитною карткою», яка формує у дітей, батьків та колег уявлення про професіоналізм фахівця. Якщо мовлення є чітким, грамотним, виразним і доброзичливим, це підвищує довіру до спеціаліста та сприяє ефективній взаємодії. Навпаки, наявність мовленнєвих помилок або невпевненої комунікації може знижувати авторитет фахівця.

Важливим аспектом є процес наслідування мовлення, який має як свідомий, так і несвідомий характер. Діти, особливо дошкільного та молодшого шкільного віку, активно копіюють мовлення дорослих, зокрема інтонацію, вимову, темп та лексику. У логопедичній практиці це явище використовується як один із основних механізмів формування правильного мовлення. Логопед, усвідомлюючи цей механізм, повинен максимально контролювати власне мовлення, оскільки воно стає моделлю для постійного повторення.

Окремої уваги потребує питання мовленнєвого середовища, яке створює логопед. Це середовище має бути максимально насиченим правильними мовленнєвими зразками, емоційно позитивним та педагогічно доцільним. Саме в такому середовищі відбувається формування мовленнєвої культури дитини. Мовлення логопеда у цьому процесі є центральним елементом, який організовує та спрямовує комунікацію.

Професійна відповідальність логопеда за власне мовлення є надзвичайно високою. Фахівець повинен постійно здійснювати самоконтроль, аналізувати власну мовленнєву діяльність, виявляти можливі недоліки та працювати над їх усуненням. Важливими засобами самовдосконалення є аудіо- та відеозапис власного мовлення, участь у тренінгах, професійне читання, робота над дикцією та інтонацією, а також регулярна рефлексія.

Слід підкреслити, що професійне мовлення логопеда не є статичною характеристикою. Воно постійно розвивається під впливом професійного досвіду, підвищення кваліфікації та самоосвіти. У сучасних умовах інклюзивної освіти зростають вимоги до мовленнєвої культури фахівця, оскільки він працює з різними категоріями дітей і має враховувати їхні індивідуальні особливості. Це вимагає гнучкості мовлення, високого рівня емпатії та здатності до швидкої адаптації комунікативних стратегій.

Таким чином, професійне мовлення логопеда як зразок для наслідування є складним багатокомпонентним явищем, яке поєднує мовні, педагогічні, психологічні та комунікативні аспекти. Воно виконує ключову роль у формуванні мовленнєвої культури дітей, забезпечує ефективність корекційно-розвиткової роботи та визначає професійний рівень фахівця. Усвідомлення значущості власного мовлення та постійна робота над його вдосконаленням є обов'язковою умовою професійного становлення сучасного логопеда, який виступає не лише викладачем і коректором мовлення, а й живим зразком мовленнєвої культури для своїх вихованців.

Практичне заняття № 3 – 4 години

Кейс-стаді та аналіз відеокейсів професійної взаємодії логопеда з дітьми різного віку

Питання для обговорення:

1. Що таке кейс-стаді як метод навчання у підготовці майбутнього логопеда?
2. Які переваги має аналіз відеокейсів у формуванні професійної мовленнєвої компетентності?
3. Які комунікативні якості мовлення логопеда є ключовими у взаємодії з дітьми різного віку?
4. Як змінюється стиль мовлення логопеда залежно від вікових особливостей дитини?
5. Які типові помилки допускають початківці під час взаємодії з дітьми на логопедичних заняттях?
6. Як мовлення логопеда впливає на мотивацію дитини до виконання завдань?
7. Які невербальні засоби комунікації супроводжують професійне мовлення логопеда?
8. Як забезпечується доступність мовлення логопеда для дітей з різним рівнем мовленнєвого розвитку?
9. Яку роль відіграє інтонація, темп і пауза у професійній взаємодії з дитиною?
10. Як логопед адаптує інструкції до індивідуальних особливостей дитини?
11. Які емоційні реакції дитини можна спостерігати під час ефективної та неефективної комунікації?
12. Як аналіз відеокейсів допомагає формувати професійну рефлексію майбутнього логопеда?
13. Які критерії оцінювання ефективності професійної взаємодії логопеда з дитиною?
14. Як у кейсах проявляється зв'язок між мовленням логопеда та результативністю заняття?
15. Які рекомендації можна сформулювати для покращення професійної комунікації логопеда?

Додаткові орієнтири для аналізу кейсів

- мовленнєва поведінка логопеда (правильність, чіткість, виразність);
- відповідність мовлення віку та можливостям дитини;
- ефективність інструкцій;
- емоційний контакт із дитиною;
- реакція дитини на мовлення фахівця;
- загальна результативність взаємодії.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал з теми «Професійне мовлення логопеда як зразок для наслідування».
2. Переглянути 2–3 відеофрагменти (або змодельовані кейси) професійної роботи логопеда з дітьми різного віку (дошкільного та молодшого шкільного).
3. Здійснити письмовий аналіз кожного кейсу за такими критеріями:
 - комунікативні якості мовлення логопеда (точність, логічність, доречність, виразність);
 - відповідність мовлення віку та рівню розвитку дитини;

- ефективність інструкцій і пояснень;
 - використання інтонаційних засобів (темп, паузи, сила голосу);
 - емоційний контакт із дитиною.
4. Виявити щонайменше 3 сильні сторони мовленнєвої поведінки логопеда у кожному відеокейсі.
 5. Виявити щонайменше 3 можливі недоліки або ризики у професійному мовленні логопеда (за наявності).
 6. Сформулювати практичні рекомендації щодо вдосконалення професійної комунікації логопеда в кожному проаналізованому кейсі.
 7. Порівняти мовленнєву поведінку логопеда у роботі з дітьми різного віку та визначити основні відмінності.
 8. Підготувати короткий письмовий висновок (1 сторінка) щодо ролі мовлення логопеда у забезпеченні ефективності корекційно-розвиткової роботи.
 9. Підготувати 2–3 запитання для обговорення результатів аналізу на практичному занятті.

Форма подання результатів

Письмовий аналіз кейсів + короткий висновок + усна участь в обговоренні.

Очікуваний результат

Формування навичок критичного аналізу професійного мовлення логопеда, розвиток рефлексії та здатності оцінювати ефективність комунікативної взаємодії з дітьми різного віку.

Рекомендована література:

Основна: [1], [2], [3], [4], [5].

Допоміжна [6], [7], [8], [9].

Модуль II. Техніка та практика професійного мовлення логопеда

Тема 4. Основи техніки мовлення у професійній діяльності

Лекційне заняття №4 2 години

План

- 1. Поняття техніки мовлення та її значення у професійній діяльності логопеда.**
Сутність техніки мовлення, її роль у забезпеченні ефективної професійної комунікації та корекційно-розвиткової роботи.
- 2. Основні компоненти техніки мовлення.**
Загальна характеристика мовленнєвого дихання, голосу, дикції, темпу, ритму та інтонації як структурних елементів техніки мовлення.
- 3. Взаємозв'язок компонентів техніки мовлення у професійній діяльності логопеда.**
Як дихання, голос і артикуляція впливають на якість мовлення та його сприйняття дітьми.
- 4. Значення розвитку техніки мовлення для професійного становлення логопеда.**
Саморозвиток мовлення, профілактика мовленнєвого навантаження, формування професійної мовленнєвої компетентності.

Теоретичний блок. Техніка мовлення є одним із ключових компонентів професійної діяльності логопеда, оскільки вона безпосередньо впливає на якість педагогічної взаємодії, ефективність корекційно-розвиткового процесу та формування мовленнєвої культури дітей. У сучасних умовах інклюзивної та спеціальної освіти вимоги до мовлення фахівця значно зростають, адже логопед виступає не лише як носій мовленнєвих норм, а й як мовленнєвий зразок, який має демонструвати бездоганну техніку усного мовлення. Саме тому техніка мовлення розглядається як фундамент професійної компетентності, що забезпечує чіткість, виразність і педагогічну доцільність комунікації.

Поняття техніки мовлення охоплює сукупність фізіологічних, акустичних та артикуляційних засобів, які забезпечують правильне, виразне та ефективне усне мовлення. До основних компонентів техніки мовлення належать мовленнєве дихання, голос, дикція, темп, ритм та інтонація. Кожен із цих компонентів виконує свою функцію, але лише їх гармонійна взаємодія забезпечує якісне професійне мовлення логопеда.

Мовленнєве дихання є базовою фізіологічною основою мовлення. Воно забезпечує енергетичну підтримку мовленнєвого процесу, дозволяє регулювати тривалість фраз, силу голосу та плавність мовлення. На відміну від фізіологічного дихання, мовленнєве дихання характеризується ритмічністю, коротким вдихом і тривалим видихом, що забезпечує можливість вимовляння розгорнутих висловлювань без порушення їх структури. Для логопеда правильне мовленнєве дихання є особливо важливим, оскільки воно дозволяє підтримувати стабільність голосу під час тривалої роботи з дітьми та уникати перевантаження голосового апарату.

Голос є одним із центральних інструментів професійної діяльності логопеда. Він забезпечує передачу інформації, емоційного стану та педагогічного впливу на дитину. Основними характеристиками голосу є сила, висота, тембр та діапазон. Сила голосу визначає його гучність і здатність бути почутим у різних умовах; висота - варіативність звукового тону; тембр - індивідуальне забарвлення голосу; діапазон - можливість змінювати висотні характеристики. Для логопеда важливо володіти гнучким голосом, який дозволяє змінювати інтонаційне забарвлення відповідно до педагогічної ситуації. Водночас необхідно дотримуватися правил голосової гігієни, уникати перенапруження голосових зв'язок та забезпечувати профілактику професійних голосових порушень.

Дикція є ще одним важливим компонентом техніки мовлення. Вона передбачає чіткість і виразність вимови звуків, складів і слів. Якісна дикція забезпечує зрозумілість мовлення, що є надзвичайно важливим у роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Нечітка вимова може призвести до неправильного сприйняття інформації та ускладнення процесу навчання. Формування правильної дикції передбачає систематичну роботу над артикуляційною моторикою, розвиток мовленнєвого апарату та використання спеціальних вправ.

Темп мовлення визначає швидкість вимовляння слів і фраз. Оптимальний темп є важливою умовою ефективного сприйняття інформації. Надто швидке мовлення ускладнює розуміння, тоді як надто повільне може знижувати увагу та інтерес дитини. Логопед повинен уміти варіювати темп мовлення залежно від ситуації, складності матеріалу та індивідуальних особливостей дитини. У роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями часто використовується уповільнений темп, який сприяє кращому засвоєнню мовленнєвого матеріалу.

Ритм мовлення тісно пов'язаний із його темпом і передбачає чергування наголошених і ненаголошених елементів, пауз і мовленнєвих відрізків. Ритмічна організація мовлення забезпечує його мелодійність, логічність і виразність. У професійній діяльності логопеда ритм мовлення відіграє важливу роль у формуванні у дітей відчуття структури мовлення, що є необхідною умовою розвитку зв'язного мовлення.

Інтонація є складним багатокомпонентним явищем, яке включає мелодику, логічний наголос, паузи, темп і ритм мовлення. Вона забезпечує емоційно-сміслову забарвленість висловлювання та є важливим засобом педагогічного впливу. Завдяки інтонації логопед може привертати увагу дитини, підкреслювати важливі моменти, регулювати емоційний стан та створювати позитивну атмосферу на занятті. Інтонаційна виразність є особливо важливою у роботі з дітьми дошкільного віку, оскільки вони значною мірою сприймають інформацію через емоційні сигнали.

Усі компоненти техніки мовлення перебувають у тісному взаємозв'язку. Мовленнєве дихання забезпечує основу для голосоутворення, голос реалізується через дикцію, а темп, ритм та інтонація формують загальну виразність мовлення. Порушення одного з компонентів може негативно вплинути на якість усього мовлення. Наприклад, недостатньо розвинене дихання призводить до нестабільності голосу, а слабка дикція ускладнює розуміння навіть правильно побудованих фраз.

У професійній діяльності логопеда техніка мовлення виконує не лише комунікативну, а й дидактичну функцію. Вона є інструментом навчання дітей правильному мовленню, формування у них мовленнєвих навичок та розвитку мовленнєвої культури. Діти, особливо на ранніх етапах розвитку, активно наслідують мовлення дорослих, тому технічно правильне мовлення логопеда є основою для формування їх власної мовленнєвої системи.

Особливу увагу слід приділяти профілактиці голосових порушень у логопедів, оскільки їх професійна діяльність пов'язана з інтенсивним голосовим навантаженням. До основних рекомендацій належать дотримання режиму голосового навантаження, використання правильної техніки дихання, уникнення надмірного напруження голосових зв'язок та регулярні вправи для розвитку голосового апарату.

Розвиток техніки мовлення є безперервним процесом професійного становлення логопеда. Він включає систематичні тренування, виконання спеціальних вправ, участь у тренінгах, самоконтроль та аналіз власного мовлення. Важливу роль відіграє також відео- та аудіофіксація мовлення, що дозволяє об'єктивно оцінити його якість та визначити напрями вдосконалення.

Таким чином, техніка мовлення є невід'ємною складовою професійної діяльності логопеда, що забезпечує ефективність педагогічної взаємодії, якість корекційно-розвиткової роботи та формування мовленнєвої культури дітей. Високий рівень розвитку техніки мовлення є показником професійної майстерності фахівця та важливою умовою його успішної діяльності в умовах сучасної освіти. Постійне вдосконалення мовленнєвих навичок є необхідною складовою професійного зростання логопеда та гарантією його ефективної роботи з дітьми різних вікових і освітніх категорій.

Практичне заняття № 4 – 4 годин

Тренінг з формування навичок мовленнєвого дихання, голосоподачі та мовленнєвої самопрезентації.

1. Що таке мовленнєве дихання і чим воно відрізняється від фізіологічного дихання?
2. Яке значення має правильне мовленнєве дихання у професійній діяльності логопеда?
3. Які основні типи дихання використовуються у мовленнєвій практиці?
4. Як мовленнєве дихання впливає на якість голосу та виразність мовлення?
5. Що таке голосоподача і які її основні характеристики?
6. Які умови забезпечують правильну та безпечну голосоподачу у професійній діяльності логопеда?
7. Які найпоширеніші помилки у використанні голосу допускають майбутні фахівці?
8. Як можна запобігти голосовому перенапруженню під час професійної діяльності?
9. Що таке мовленнєва самопрезентація та яку роль вона відіграє у професійному становленні логопеда?
10. Які компоненти включає ефективна мовленнєва самопрезентація?
11. Як інтонація, темп і тембр голосу впливають на сприйняття фахівця аудиторією?
12. Які невербальні засоби комунікації посилюють ефект самопрезентації?
13. Як тренінгові вправи сприяють формуванню професійних мовленнєвих навичок?
14. Яке значення має рефлексія у процесі розвитку мовленнєвого дихання та голосоподачі?
15. Як сформувати впевнений і професійний мовленнєвий образ під час самопрезентації?

Орієнтовні ситуації для тренінгу

- підготовка та проведення 1-хвилинної професійної самопрезентації;
- вправи на контроль видиху під час мовлення;
- моделювання ситуацій спілкування з дитиною різного віку;
- тренування інтонаційної виразності в різних комунікативних ситуаціях;
- робота в парах: «логопед – дитина / батьки / колега»;
- аналіз власного мовлення у відеоформаті.

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал з теми «Основи техніки мовлення у професійній діяльності логопеда».
2. Виконати комплекс вправ для розвитку мовленнєвого дихання:
 - вправи на тривалий рівномірний видих;
 - вправи на регуляцію сили видиху;
 - вправи з поєднання дихання та мовлення (читання фраз на одному видиху).
3. Підготувати індивідуальний комплекс із 5–7 вправ для тренування голосоподачі та стабілізації голосу.
4. Підготувати та записати відео (1–2 хвилини) власної професійної самопрезентації логопеда з урахуванням:
 - чіткості мовлення;
 - правильного дихання;
 - виразності голосу;

- інтонаційної варіативності.
5. Проаналізувати власне відео самопрезентації за такими критеріями:
 - мовленнєве дихання;
 - голосоподача;
 - темп і ритм мовлення;
 - виразність та емоційність;
 - загальна впевненість мовленнєвої поведінки.
 6. Виявити щонайменше 3 сильні сторони власного мовлення та 3 аспекти, які потребують удосконалення.
 7. Скласти короткий план самовдосконалення мовленнєвих навичок (на 2 тижні або 1 місяць).
 8. Підготувати 2–3 запитання або труднощі, які виникли під час виконання вправ, для обговорення на тренінгу.

Форма подання результатів

Письмовий звіт + відеозапис самопрезентації + усне обговорення на занятті.

Очікуваний результат

Формування базових навичок мовленнєвого дихання, голосоподачі та професійної самопрезентації, розвиток самоконтролю та мовленнєвої рефлексії майбутнього логопеда.

Рекомендована література:

Основна: [1], [2], [3], [4], [5].

Допоміжна [4], [5].

Тема 5. Розвиток мовленнєвого дихання та голосу логопеда

Лекційне заняття №5 2 години

План

1. Мовленнєве дихання як основа професійного мовлення логопеда.

Поняття мовленнєвого дихання, його фізіологічні механізми та значення для професійної діяльності фахівця.

2. Голос логопеда як професійний інструмент комунікації.

Основні характеристики голосу (сила, висота, тембр, діапазон), їх роль у професійному мовленні та педагогічній взаємодії.

3. Методи та засоби розвитку мовленнєвого дихання і голосу.

Дихальні, голосові та артикуляційні вправи, принципи тренування голосового апарату та формування мовленнєвої витривалості.

4. Профілактика голосових порушень і збереження голосового здоров'я логопеда.

Причини голосового перевантаження, правила голосової гігієни та рекомендації щодо підтримання професійного голосу.

Теоретичний блок. Мовленнєве дихання та голос є основними складовими професійного мовлення логопеда. Від рівня їх розвитку залежить якість комунікації, ефективність корекційно-розвиткової роботи, успішність професійної

взаємодії з дітьми, батьками та колегами. Для логопеда голос є не лише засобом передачі інформації, а й професійним інструментом, за допомогою якого здійснюється навчальний, виховний і корекційний вплив. Саме тому майбутній фахівець повинен володіти знаннями про особливості мовленнєвого дихання, механізми голосоутворення, способи розвитку голосових можливостей та профілактику голосових порушень.

Мовлення людини є складним психофізіологічним процесом, у якому беруть участь різні системи організму. Основою мовленнєвої діяльності виступає дихальна система, яка забезпечує необхідний повітряний потік для утворення звуків. Без достатньої кількості повітря неможливе ні голосоутворення, ні чітка артикуляція. Саме тому мовленнєве дихання вважається фундаментом усного мовлення.

У повсякденному житті людина використовує фізіологічне дихання, головною функцією якого є забезпечення організму киснем та виведення вуглекислого газу. Таке дихання відбувається автоматично і не потребує свідомого контролю. Проте під час мовлення дихання набуває інших характеристик. Мовленнєве дихання є довільним процесом, який підпорядковується комунікативним завданням людини. Воно характеризується коротким активним вдихом та тривалим контрольованим видихом, на якому здійснюється мовлення. Саме завдяки правильному мовленнєвому диханню людина може вимовляти довгі фрази без додаткових вдихів, підтримувати необхідну силу голосу та забезпечувати плавність мовлення.

Для професійної діяльності логопеда правильне мовленнєве дихання має особливе значення. Протягом робочого дня фахівець багаторазово пояснює матеріал, демонструє зразки вимови, проводить консультації, бере участь у професійному спілкуванні. Значне мовленнєве навантаження потребує раціонального використання дихальних ресурсів організму. Недостатньо сформовані навички мовленнєвого дихання можуть призводити до швидкої втомлюваності, нестійкості голосу, появи захриплості та зниження ефективності професійної діяльності.

У процесі мовленнєвого дихання важливу роль відіграє координація роботи дихального апарату. До його складу входять легені, бронхи, трахея, діафрагма та міжреберні м'язи. Особливе значення має діафрагма — м'язова перегородка між грудною та черевною порожнинами. Саме діафрагмальне або діафрагмально-реберне дихання вважається найбільш ефективним для мовленнєвої діяльності. Воно забезпечує оптимальне використання повітря, рівномірність видиху та економне витрачання дихальних ресурсів.

Однією з основних професійних навичок логопеда є вміння контролювати дихання під час мовлення. Це передбачає своєчасний вдих перед початком висловлювання, раціональний розподіл повітря протягом фрази та уникнення зайвого напруження дихальної мускулатури. Формування таких умінь потребує систематичних тренувань і спеціальних вправ.

Наступною важливою складовою техніки мовлення є голос. Голос є звуковим явищем, що виникає в результаті коливання голосових складок під впливом повітряного струменя, який надходить із легень. Голос людини є унікальним і має індивідуальні особливості, що визначаються анатомічними, фізіологічними та психологічними чинниками.

У професійній діяльності логопеда голос виконує декілька функцій. Насамперед це комунікативна функція, яка забезпечує передачу інформації. Другою є емоційно-експресивна функція, що дозволяє передавати ставлення до змісту висловлювання,

створювати позитивний психологічний клімат і підтримувати інтерес дітей до занять. Третьою є педагогічна функція, яка полягає у використанні голосу як засобу навчального та виховного впливу.

Голос характеризується кількома основними параметрами. Першим із них є сила голосу. Вона визначає гучність звучання та залежить від інтенсивності видиху і ступеня напруження голосових складок. Логопед повинен уміти регулювати силу голосу залежно від умов спілкування, віку дітей та особливостей приміщення. Надмірно гучний голос може викликати негативні емоційні реакції у дітей, тоді як занадто тихий ускладнює сприйняття інформації.

Другим параметром є висота голосу. Вона залежить від частоти коливання голосових складок. Висота голосу відіграє важливу роль у передачі емоційного змісту мовлення. Зміна висоти сприяє створенню інтонаційної виразності та допомагає підтримувати увагу слухачів.

Третім параметром є тембр голосу. Тембр часто називають його індивідуальним забарвленням. Саме завдяки тембру люди можуть впізнавати голос конкретної особи. Для логопеда бажаним є приємний, м'який, доброзичливий тембр, який сприяє встановленню довірливих стосунків із дітьми.

Ще однією важливою характеристикою є діапазон голосу, тобто здатність змінювати його висоту в певних межах. Широкий голосовий діапазон дозволяє фахівцю ефективно використовувати інтонаційні засоби під час занять та робити мовлення більш виразним.

Професійне мовлення логопеда висуває високі вимоги до голосу. Він має бути звучним, витривалим, достатньо гучним, але водночас природним і невимушеним. Голос повинен легко адаптуватися до різних комунікативних ситуацій, не викликаючи фізичного дискомфорту або перевтоми.

Важливим аспектом професійної підготовки є розвиток голосових можливостей майбутнього логопеда. Для цього використовуються спеціальні вправи, спрямовані на вдосконалення мовленнєвого дихання, розвиток голосового апарату та формування навичок раціонального голосокористування. Регулярне виконання таких вправ сприяє підвищенню сили голосу, розширенню його діапазону та покращенню інтонаційної виразності.

Особливе місце в роботі над голосом займають вправи на координацію дихання і фонації. Вони допомагають сформувати навички плавного голосоведення, забезпечують рівномірність звучання та сприяють розвитку мовленнєвої витривалості. Важливими є також вправи на резонування, які дозволяють покращити якість голосу без надмірного навантаження на голосові складки.

У професійній діяльності логопеда нерідко виникає проблема голосового перевантаження. Причинами цього можуть бути тривале мовленнєве навантаження, неправильна техніка голосоутворення, недостатньо розвинене мовленнєве дихання, робота у шумному середовищі, емоційне напруження та порушення режиму праці й відпочинку. Наслідками перевантаження можуть стати захриплість, швидка втомлюваність голосу, дискомфорт у горлі та навіть професійні захворювання голосового апарату.

Саме тому важливою складовою професійної підготовки є профілактика голосових порушень. Вона передбачає дотримання правил голосової гігієни, раціональне використання голосу та створення сприятливих умов для його функціонування. Майбутній логопед повинен знати основні фактори ризику та вміти запобігати їх негативному впливу.

До основних правил голосової гігієни належить уникнення крику, надмірно гучного мовлення та тривалого голосового навантаження без відпочинку. Важливо також підтримувати оптимальний питний режим, оскільки достатнє зволоження слизових оболонок сприяє нормальному функціонуванню голосового апарату. Негативно впливають на голос переохолодження, сухе повітря, пил та інші несприятливі чинники зовнішнього середовища.

Велике значення має також загальний стан здоров'я людини. Захворювання органів дихання, алергічні реакції, хронічна втома та стрес можуть негативно впливати на якість голосу. Тому логопед повинен дбати не лише про розвиток мовленнєвих навичок, а й про збереження власного фізичного та психоемоційного здоров'я.

Важливою умовою розвитку мовленнєвого дихання та голосу є систематичність тренувань. Як і будь-які професійні навички, вони потребують постійного вдосконалення. Епізодичні вправи не забезпечують стійкого результату, тоді як регулярна робота сприяє формуванню автоматизованих навичок правильного дихання та голосокористування.

Сучасна логопедична освіта приділяє значну увагу розвитку мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців. У структурі цієї компетентності мовленнєве дихання та голос посідають особливе місце, оскільки саме вони забезпечують технічну основу професійного мовлення. Від рівня їх сформованості значною мірою залежить успішність подальшого професійного становлення логопеда.

Розвинене мовленнєве дихання дозволяє фахівцю говорити легко, природно та невимушено. Добре поставлений голос сприяє ефективній комунікації, створює позитивне враження про спеціаліста та підвищує результативність його роботи. У поєднанні вони забезпечують високий рівень мовленнєвої культури, який є невід'ємною складовою професійної майстерності логопеда.

Отже, мовленнєве дихання і голос є основою професійного мовлення логопеда та важливими компонентами його професійної компетентності. Вони забезпечують якість комунікації, ефективність корекційно-розвиткової діяльності та формування позитивного професійного іміджу фахівця. Знання механізмів мовленнєвого дихання, особливостей голосоутворення, методів розвитку голосових можливостей і профілактики голосових порушень є необхідною умовою професійної підготовки майбутнього логопеда. Систематична робота над розвитком мовленнєвого дихання та голосу сприяє підвищенню мовленнєвої майстерності, професійної впевненості та забезпечує успішну реалізацію професійних функцій у майбутній діяльності.

Практичне заняття № 5 – 4 години

Тренінг-практикум із застосування дихальних, голосових та релаксаційних вправ у професійній діяльності логопеда.

Питання для обговорення:

1. Яке значення має мовленнєве дихання для ефективної професійної діяльності логопеда?
2. Чим відрізняється фізіологічне дихання від мовленнєвого?
3. Які види дихання є найбільш доцільними для професійного мовлення логопеда?
4. Яку роль відіграє дихальна координація у процесі голосоутворення?

5. Які характеристики голосу є найбільш важливими для професійного мовлення логопеда?
6. Як правильна голосоподача впливає на якість взаємодії з дитиною під час корекційного заняття?
7. Які чинники можуть призводити до голосового перевантаження та професійної втоми голосу?
8. Які вправи сприяють розвитку сили, звучності та витривалості голосу?
9. Як можна використовувати дихальні вправи для підвищення мовленнєвої витривалості?
10. Яке місце займають релаксаційні вправи у профілактиці професійного вигорання та голосового перенапруження?
11. Як психоемоційний стан впливає на якість голосу та мовлення логопеда?
12. Які ознаки свідчать про надмірне голосове навантаження?
13. Як організувати індивідуальну програму розвитку мовленнєвого дихання та голосу?
14. Які вправи можна рекомендувати для щоденного професійного тренування логопеда?
15. Чому майбутньому логопеду важливо володіти навичками саморегуляції та релаксації?

Питання для професійної дискусії

1. Чи можна вважати голос таким самим професійним інструментом логопеда, як діагностичні та корекційні методики?
2. Які вправи є більш ефективними для розвитку професійного мовлення: дихальні чи голосові?
3. Наскільки важливо включати релаксаційні практики до щоденної підготовки логопеда?
4. Чи впливає якість голосу спеціаліста на мотивацію дитини до співпраці під час логопедичного заняття?
5. Які навички з розвитку голосу та мовленнєвого дихання є найважливішими для майбутнього логопеда на початку професійного шляху?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал з теми «Розвиток мовленнєвого дихання та голосу логопеда».
2. Скласти порівняльну таблицю:
«Фізіологічне дихання та мовленнєве дихання», визначивши їх спільні та відмінні ознаки.
3. Виконати комплекс вправ для розвитку мовленнєвого дихання (не менше 5 вправ) та коротко описати їх мету й особливості виконання.
4. Підібрати та описати 5 вправ для розвитку голосу логопеда:
 - на силу голосу;
 - на висоту голосу;
 - на тембр голосу;
 - на інтонаційну виразність;
 - на голосову витривалість.
5. Розробити індивідуальний комплекс ранкової голосової розминки для логопеда (5–7 хвилин).

6. Провести самооцінку власного голосу за такими критеріями:

- сила;
- звучність;
- виразність;
- темп мовлення;
- інтонаційна різноманітність;
- мовленнєва витривалість.

7. Підготувати пам'ятку:

- «10 правил збереження голосового здоров'я логопеда».

8. Ознайомитися з техніками психоемоційної саморегуляції та описати 3 релаксаційні вправи, які можуть використовуватися для профілактики голосового та емоційного перенапруження.

9. Підготувати коротке повідомлення (3–5 хвилин) на одну з тем:

- «Голос як професійний інструмент логопеда»;
- «Роль мовленнєвого дихання у професійній діяльності фахівця»;
- «Профілактика голосових порушень у педагогічних працівників».

10. Скласти індивідуальний план розвитку мовленнєвого дихання та голосу на один місяць із зазначенням вправ, періодичності їх виконання та очікуваних результатів.

Форма подання результатів

Письмовий звіт, таблиця, пам'ятка, комплекс вправ та усне повідомлення.

Очікуваний результат

Формування практичних навичок розвитку мовленнєвого дихання і голосу, оволодіння засобами профілактики голосового перевантаження та усвідомлення значення голосового здоров'я для професійної діяльності логопеда.

Рекомендована література:

Основна: [1], [2], [3], [4], [5].

Тема 6. Дикція та інтонаційна виразність мовлення

Лекційне заняття №6 2 години

План

1. Дикція як складова техніки професійного мовлення логопеда.

Поняття дикції, її значення у професійній діяльності логопеда. Чіткість звуковимови як показник мовленнєвої культури фахівця.

2. Артикуляційна основа правильної дикції.

Будова та функції артикуляційного апарату. Роль артикуляційної моторики у формуванні чіткої та зрозумілої вимови.

3. Інтонаційна виразність професійного мовлення логопеда.

Основні компоненти інтонації: мелодика, логічний наголос, темп, ритм, пауза та тембр голосу. Їх значення у професійній комунікації.

4. Шляхи розвитку дикції та інтонаційної виразності мовлення.

Вправи для вдосконалення дикції, артикуляційної чіткості та інтонаційної майстерності логопеда. Значення систематичного мовленнєвого тренування у професійній підготовці

фахівця.

Теоретичний блок. Дикція та інтонаційна виразність є важливими складовими техніки професійного мовлення логопеда. Саме вони забезпечують чіткість, зрозумілість, емоційну насиченість і переконливість мовлення, створюють умови для ефективної комунікації та успішної реалізації корекційно-розвиткових завдань. Для логопеда якісна дикція та розвинена інтонаційна виразність мають особливе значення, оскільки його мовлення виступає не лише засобом професійного спілкування, а й зразком для наслідування дітьми. Будь-які недоліки у вимові, нечіткість артикуляції або монотонність мовлення можуть негативно впливати на формування мовленнєвих навичок вихованців, тоді як чітке, виразне та емоційно забарвлене мовлення сприяє кращому засвоєнню мовленнєвих зразків і підвищує ефективність логопедичної роботи.

Поняття дикції походить від латинського слова *dictio*, що означає «вимова», «спосіб висловлювання». У сучасній педагогіці та логопедії під дикцією розуміють чіткість, правильність і виразність вимови звуків, складів, слів та фраз. Якісна дикція забезпечує зрозумілість мовлення для слухача та є одним із показників загальної мовленнєвої культури людини. Для логопеда дикція має професійне значення, оскільки саме через чітку вимову він демонструє дітям правильні артикуляційні зразки, навчає звуковимови та формує мовленнєві навички.

Чіткість вимови залежить від роботи артикуляційного апарату, до складу якого входять язик, губи, нижня щелепа, м'яке піднебіння, зуби та інші органи мовлення. Координована діяльність цих органів забезпечує правильне утворення звуків української мови. Якщо артикуляційний апарат працює недостатньо активно або неузгоджено, мовлення стає нечітким, «змазаним», окремі звуки можуть спотворюватися або випадати. Саме тому розвиток дикції нерозривно пов'язаний із розвитком артикуляційної моторики.

Артикуляційна моторика являє собою систему рухів органів мовлення, необхідних для утворення звуків. Вона формується поступово й потребує постійного вдосконалення. Для майбутнього логопеда важливо не лише знати механізми артикуляції, а й володіти власним артикуляційним апаратом настільки добре, щоб демонструвати правильні артикуляційні позиції дітям. У професійній підготовці логопедів значна увага приділяється артикуляційній гімнастиці, яка сприяє розвитку рухливості язика, губ, нижньої щелепи та координації артикуляційних рухів.

Важливою умовою формування якісної дикції є правильне мовленнєве дихання. Недостатня кількість повітря або неправильний його розподіл під час мовлення можуть негативно впливати на чіткість вимови. Саме тому дикція розглядається як результат взаємодії кількох компонентів техніки мовлення: дихання, голосу та артикуляції. Кожен із цих компонентів виконує свою функцію, а їх гармонійна взаємодія забезпечує високу якість усного мовлення.

Особливого значення дикція набуває у професійній діяльності логопеда. Під час проведення занять фахівець багаторазово демонструє правильну вимову звуків, складів, слів та речень. Діти сприймають ці мовленнєві зразки на слух і намагаються їх відтворити. Якщо вимова логопеда недостатньо чітка, це може ускладнювати процес навчання та негативно впливати на результати корекційної роботи. Саме тому одним із професійних обов'язків логопеда є постійна робота над удосконаленням власної дикції.

До основних характеристик хорошої дикції належать чіткість, правильність, виразність та природність вимови. Чіткість забезпечує зрозумілість мовлення, правильність передбачає дотримання орфоепічних норм, виразність допомагає

передавати смислові та емоційні відтінки висловлювання, а природність робить мовлення невимушеним і комфортним для сприйняття. Усі ці характеристики є важливими для професійної комунікації логопеда.

Поширеними недоліками дикції є нечітка вимова окремих звуків, надмірне скорочення слів, недостатнє відкривання рота під час мовлення, ковтання закінчень слів, занадто швидкий темп мовлення та недостатня активність артикуляційних органів. Такі недоліки можуть виникати як у повсякденному, так і в професійному мовленні, тому майбутні логопеди повинні навчитися їх виявляти та усувати.

Для розвитку дикції використовуються різноманітні вправи. Одним із найефективніших засобів є артикуляційна гімнастика, яка спрямована на розвиток рухливості та координації органів мовлення. Важливу роль відіграють також вправи на вимову скоромовок, чистомовок, складних звукосполучень та текстів різної складності. Систематичне виконання таких вправ сприяє формуванню чіткої та виразної вимови.

Не менш важливою складовою професійного мовлення є інтонаційна виразність. Якщо дикція забезпечує чіткість передачі мовленнєвого матеріалу, то інтонація надає мовленню емоційного та смислового забарвлення. Саме завдяки інтонації слухач може зрозуміти ставлення мовця до висловлюваного, визначити головну думку повідомлення та правильно інтерпретувати його зміст.

Інтонація являє собою складний комплекс просодичних засобів, до яких належать мелодика, темп, ритм, логічний наголос, пауза та тембр голосу. Усі ці компоненти взаємодіють між собою і забезпечують виразність мовлення. Для логопеда володіння інтонаційними засобами є необхідною професійною навичкою, оскільки вони допомагають підтримувати увагу дітей, стимулювати їхню мовленнєву активність та створювати позитивний психологічний клімат під час занять.

Мелодика мовлення визначається змінами висоти голосу під час висловлювання. Саме вона допомагає передавати різні емоційні стани, підкреслювати важливі елементи повідомлення та робити мовлення більш живим. Одноманітна мелодика призводить до монотонності мовлення, що ускладнює сприйняття інформації та знижує інтерес слухачів.

Важливим компонентом інтонації є логічний наголос. Він використовується для виділення найбільш значущих слів або частин висловлювання. Правильно розставлені логічні наголоси допомагають слухачам краще зрозуміти зміст повідомлення та визначити його основну думку. У роботі логопеда логічний наголос особливо важливий під час пояснення завдань, інструкцій та навчального матеріалу.

Пауза також є важливим інтонаційним засобом. Вона виконує як смислову, так і психологічну функцію. Смислові паузи допомагають структурувати мовлення та відокремлювати завершені частини висловлювання. Психологічні паузи використовуються для привернення уваги слухачів, створення емоційного ефекту або надання часу для осмислення інформації. У професійній діяльності логопеда вміння правильно використовувати паузи є важливою умовою ефективної комунікації.

Темп мовлення характеризує швидкість вимовляння слів та речень. Для логопеда важливо володіти навичками регулювання темпу залежно від ситуації спілкування та індивідуальних особливостей дитини. Надто швидке мовлення може бути складним для сприйняття, особливо для дітей із мовленнєвими порушеннями, тоді як надто повільне може знижувати увагу та інтерес до заняття.

Ритм мовлення забезпечує впорядкованість і гармонійність звучання. Він формується завдяки чергуванню наголошених і ненаголошених складів, пауз та

інтонаційних акцентів. Правильно організований ритм сприяє кращому сприйняттю мовлення та полегшує його розуміння.

Тембр голосу також є важливим засобом інтонаційної виразності. Він надає голосу індивідуального забарвлення та впливає на емоційне сприйняття мовлення. Доброзичливий, м'який та емоційно теплий тембр сприяє встановленню довірливих взаємин між логопедом і дитиною.

Інтонаційна виразність відіграє важливу роль у формуванні позитивної мотивації до навчання. Дослідження показують, що діти краще сприймають інформацію, якщо вона подається емоційно насиченим і виразним мовленням. Виразна інтонація допомагає підтримувати інтерес до заняття, активізує увагу та сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу.

Особливого значення інтонаційна виразність набуває під час роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Такі діти часто потребують додаткових засобів підтримки уваги та розуміння інформації. Виразне мовлення логопеда допомагає зробити комунікацію більш доступною, зрозумілою та емоційно комфортною.

Розвиток інтонаційної виразності потребує систематичної роботи. Для цього використовуються вправи на зміну висоти голосу, темпу мовлення, постановку логічних наголосів, виразне читання текстів, інсценізацію діалогів та рольові вправи. Важливим засобом самовдосконалення є аудіо- та відеозапис власного мовлення з подальшим аналізом його сильних сторін і недоліків.

Сучасний логопед повинен усвідомлювати, що дикція та інтонація є не лише технічними характеристиками мовлення, а й важливими складовими його професійної майстерності. Саме через мовлення фахівець демонструє свою компетентність, формує професійний імідж та забезпечує ефективність корекційно-розвиткової роботи.

Отже, дикція та інтонаційна виразність становлять основу техніки професійного мовлення логопеда. Чітка вимова, правильна артикуляція, логічне структурування мовлення, використання інтонаційних засобів і вміння керувати голосом забезпечують високу якість професійної комунікації. Постійна робота над удосконаленням дикції та інтонаційної виразності є необхідною умовою професійного становлення майбутнього логопеда, підвищення його мовленнєвої культури та ефективності роботи з дітьми різного віку й освітніх потреб.

Практичне заняття № 6 – 2 години

Рольова гра та моделювання професійних ситуацій: проведення консультацій, фрагментів логопедичних занять, публічних виступів

Питання для обговорення:

1. Яке значення має дикція та інтонаційна виразність у професійній діяльності логопеда?
2. Чому мовлення логопеда повинно бути зразком для наслідування?
3. Які комунікативні якості є найважливішими під час проведення консультацій з батьками?
4. Як адаптувати власне мовлення до віку та індивідуальних особливостей дитини?
5. Які мовленнєві та немовленнєві засоби сприяють встановленню довірливого контакту з дитиною?

6. Які особливості професійного мовлення логопеда під час проведення індивідуального логопедичного заняття?
7. Як формулювати інструкції, щоб вони були зрозумілими та доступними для дітей різного віку?
8. Яке значення мають інтонація, паузи та логічні наголоси під час пояснення завдань?
9. Які труднощі можуть виникати під час професійного спілкування з батьками та шляхи їх подолання?
10. Як логопеду поводитися у ситуації заперечення або незгоди з боку батьків?
11. Які особливості мовленнєвої поведінки логопеда під час виступу перед колегами або педагогічним колективом?
12. Як подолати хвилювання та зберігати впевненість під час публічного виступу?
13. Які типові помилки професійного мовлення можуть виникати у майбутніх логопедів під час моделювання професійних ситуацій?
14. Як самоаналіз та рефлексія сприяють удосконаленню професійного мовлення?
15. Які навички професійної комунікації потребують подальшого розвитку у майбутнього логопеда?

Ситуації для рольової гри та моделювання

1. Консультація батьків дитини з порушеннями звуковимови.
2. Перше знайомство логопеда з дитиною та встановлення контакту.
3. Пояснення батькам результатів логопедичного обстеження.
4. Проведення фрагмента індивідуального логопедичного заняття.
5. Надання рекомендацій батькам щодо виконання домашніх вправ.
6. Виступ логопеда на батьківських зборах.
7. Презентація власного професійного досвіду або мініпроєкту перед академічною групою.

Питання для рефлексії

- Що було найскладнішим під час виконання ролі логопеда?
 Які мовленнєві навички вдалося продемонструвати найкраще?
 Над чим необхідно працювати для вдосконалення професійного мовлення?
 Як отриманий досвід може бути використаний у майбутній професійній діяльності?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал з теми «Дикція та інтонаційна виразність мовлення».
2. Підготувати текст професійної самопрезентації логопеда тривалістю 2–3 хвилини.
3. Розробити сценарій короткої консультації для батьків дитини з порушеннями мовлення (5–7 реплік логопеда).
4. Скласти фрагмент логопедичного заняття (5–10 хвилин), передбачивши:
 - привітання;
 - пояснення завдання;
 - мотиваційні висловлювання;
 - підбиття підсумків роботи.

5. Підготувати пам'ятку для батьків на тему:
«Як допомогти дитині вдосконалювати мовлення вдома» або
«Роль сім'ї у мовленнєвому розвитку дитини».
6. Записати аудіо або відеофрагмент власного виступу (2–3 хвилини) та провести його самоаналіз за критеріями:
 - чіткість дикції;
 - темп мовлення;
 - інтонаційна виразність;
 - логічність викладу;
 - упевненість мовленнєвої поведінки.
7. Визначити власні сильні сторони та труднощі під час публічного виступу або професійного спілкування.
8. Скласти перелік із 10 рекомендацій для вдосконалення професійного мовлення майбутнього логопеда.
9. Підготуватися до рольової гри, продумавши мовленнєву поведінку логопеда в одній із ситуацій:
 - первинна консультація батьків;
 - знайомство з дитиною;
 - пояснення результатів обстеження;
 - проведення логопедичного заняття;
 - виступ на батьківських зборах.

Форма подання результатів

Письмові матеріали, сценарій професійної ситуації, результати самоаналізу та усна участь у рольовій грі.

Очікуваний результат

Формування навичок професійного мовлення у типових ситуаціях діяльності логопеда, розвиток комунікативної компетентності, мовленнєвої виразності та здатності до професійної самопрезентації.

Рекомендована література:

Основна: [1], [2], [3], [4], [5].

Тема 7. Професійна комунікація логопеда у практичній діяльності

Лекційне заняття №7 2 години

План

1. Сутність професійної комунікації логопеда.

Поняття професійної комунікації, її структура та роль у забезпеченні ефективної корекційно-розвиткової діяльності.

2. Комунікативна компетентність як основа професійної діяльності логопеда.

Основні компоненти комунікативної компетентності: мовленнєва, соціальна, психологічна та етична складові.

3. Особливості професійної взаємодії логопеда з учасниками освітнього процесу.

Комунікація з дітьми, батьками, педагогами та колегами: цілі, принципи та специфіка взаємодії.

4. Стратегії ефективної професійної комунікації у практичній діяльності логопеда.

Методи формування довіри, подолання комунікативних бар'єрів, розвиток емпатії та рефлексії у професійному спілкуванні.

Теоретичний блок. Професійна комунікація логопеда є ключовим компонентом його практичної діяльності, оскільки саме через спілкування реалізуються діагностичні, корекційно-розвиткові, консультативні та організаційні функції фахівця. У сучасній системі спеціальної та інклюзивної освіти комунікація розглядається не лише як передача інформації, а як складний багаторівневий процес взаємодії, спрямований на встановлення контакту, формування довіри, досягнення взаєморозуміння та забезпечення ефективного педагогічного впливу. Для логопеда професійна комунікація є основним інструментом роботи, оскільки будь-яке логопедичне заняття, консультація або співпраця з батьками чи педагогами ґрунтується на мовленнєвій взаємодії.

Сутність професійної комунікації логопеда полягає у цілеспрямованому обміні інформацією, емоціями та смислами між учасниками освітнього процесу з метою корекції та розвитку мовлення дитини. Вона включає вербальні та невербальні засоби, що взаємодіють між собою та формують цілісний комунікативний процес. Вербальна складова представлена усним мовленням логопеда, його інтонацією, темпом, дикцією та лексико-граматичними засобами. Невербальна складова включає міміку, жести, позу, зоровий контакт та просторову організацію взаємодії. У професійній діяльності логопеда ці компоненти не існують окремо, а утворюють єдину систему комунікативного впливу.

Комунікативна компетентність є базовою складовою професійної компетентності логопеда. Вона визначає здатність фахівця ефективно взаємодіяти з різними учасниками освітнього процесу, враховуючи їхні індивідуальні, вікові та психологічні особливості. До структури комунікативної компетентності входять мовленнєва компетентність, яка передбачає володіння нормами літературної мови та технікою мовлення; соціальна компетентність, що забезпечує розуміння соціальних ролей та контекстів взаємодії; психологічна компетентність, яка включає здатність до емпатії, розуміння емоційного стану співрозмовника; та етична компетентність, що регулює професійну поведінку відповідно до моральних норм і принципів педагогічної діяльності.

Особливістю професійної комунікації логопеда є її багатосуб'єктність. У процесі роботи фахівець взаємодіє не лише з дитиною, а й з батьками, вихователями, вчителями, психологами та іншими спеціалістами. Кожен із цих учасників має свої очікування, рівень обізнаності та емоційний стан, що потребує індивідуального підходу до комунікації. З дітьми логопед використовує адаптоване мовлення, спрощені конструкції, інтонаційну виразність та ігрові форми взаємодії. З батьками — більш офіційний, але доступний стиль спілкування, спрямований на пояснення особливостей мовленнєвого розвитку дитини та надання рекомендацій. З педагогами та колегами — професійно орієнтовану комунікацію, що базується на спільних цілях і завданнях.

Важливим аспектом професійної комунікації є встановлення психологічного контакту. Без довіри та емоційного комфорту неможливо досягти ефективної взаємодії з дитиною. Логопед повинен створювати доброзичливу атмосферу, яка сприяє відкритості, зниженню тривожності та формуванню позитивної мотивації до занять. Для цього використовуються такі засоби, як підтримуюче мовлення, позитивне підкріплення, інтонаційна теплота, невербальна підтримка та індивідуальний підхід.

Комунікативні бар'єри є невід'ємною частиною будь-якої взаємодії. У професійній діяльності логопеда вони можуть виникати через емоційні труднощі, недостатній рівень розуміння інформації, мовленнєві порушення у дитини, тривожність батьків або недостатню готовність до співпраці. Завдання логопеда полягає у своєчасному виявленні таких бар'єрів і застосуванні стратегій їх подолання. До таких стратегій належать адаптація мовлення, повторне пояснення інформації, використання візуальної підтримки, активне слухання та емпатійна взаємодія.

Особливу роль у професійній комунікації відіграє емпатія. Вона передбачає здатність фахівця розуміти емоційний стан іншої людини та реагувати на нього відповідним чином. Емпатійна взаємодія дозволяє логопеду встановлювати довірливі стосунки з дітьми та батьками, знижувати рівень тривожності та створювати сприятливі умови для корекційного процесу. Емпатія є не лише психологічною якістю, а й професійною навичкою, яка формується в процесі навчання та практики.

Важливим компонентом професійної комунікації є рефлексія. Вона передбачає аналіз власної комунікативної поведінки, оцінку її ефективності та визначення шляхів удосконалення. Логопед повинен уміти аналізувати свої мовленнєві дії, виявляти помилки, оцінювати реакцію співрозмовників та коригувати свою поведінку відповідно до ситуації. Рефлексія сприяє професійному зростанню та розвитку комунікативної компетентності.

У структурі професійної комунікації важливе місце займає мовленнєва поведінка логопеда. Вона включає добір лексичних засобів, правильну граматичну організацію мовлення, використання інтонаційної виразності та дотримання норм етики спілкування. Мовлення логопеда повинно бути чітким, зрозумілим, емоційно нейтральним або позитивно забарвленим, без надмірної складності та двозначності. Особливо важливо уникати негативних формулювань, які можуть викликати у дитини або батьків відчуття провини чи невпевненості.

Невербальна комунікація також відіграє значну роль у професійній діяльності логопеда. Міміка, жести, поза, зоровий контакт та дистанція спілкування підсилюють або послаблюють вербальне повідомлення. Наприклад, доброзичлива міміка та відкриті жести сприяють формуванню довіри, тоді як закрита поза або відсутність зорового контакту можуть створювати бар'єри у спілкуванні.

Ефективна професійна комунікація логопеда базується на дотриманні принципів гуманістичного підходу, який передбачає повагу до особистості дитини, її індивідуальних особливостей та прав. Важливими є також принципи партнерства з батьками, міждисциплінарної взаємодії та відкритості у професійній діяльності.

У сучасних умовах значно зростає роль цифрових технологій у професійній комунікації логопеда. Онлайн-консультації, відеозв'язок, електронні ресурси та платформи для дистанційного навчання стають невід'ємною частиною практики. Це вимагає від фахівця додаткових комунікативних навичок, адаптації мовлення до цифрового середовища та вміння підтримувати контакт через технічні засоби.

Професійна комунікація логопеда є динамічною системою, яка постійно розвивається відповідно до змін у суспільстві, освіті та науці. Вона потребує постійного вдосконалення, саморозвитку та практичного досвіду. Високий рівень комунікативної компетентності дозволяє логопеду ефективно виконувати свої професійні обов'язки, забезпечувати якісну корекційно-розвиткову роботу та сприяти успішній соціалізації дітей з мовленнєвими порушеннями.

Отже, професійна комунікація логопеда є багатокомпонентним процесом, що включає мовленнєві, психологічні, соціальні та етичні аспекти. Вона є основою

професійної діяльності фахівця та визначає ефективність його роботи. Розвиток комунікативної компетентності, формування емпатії, навичок рефлексії та володіння сучасними засобами комунікації є необхідними умовами професійного становлення логопеда та його успішної практичної діяльності.

Практичне заняття № 7 – 4 години

Круглий стіл: «Ефективна комунікація логопеда з дітьми, батьками та педагогами» - 2 години

Питання для обговорення:

1. У чому полягає сутність ефективної професійної комунікації логопеда?
2. Які ключові відмінності комунікації логопеда з дітьми, батьками та педагогами?
3. Які мовленнєві засоби є найбільш ефективними у роботі з дітьми різного віку?
4. Як адаптувати мовлення логопеда до індивідуальних особливостей дитини з ООП?
5. Яку роль відіграє інтонація, темп і дикція у встановленні контакту з дитиною?
6. Які принципи професійної комунікації є базовими у взаємодії з батьками?
7. Як побудувати конструктивний діалог із батьками у складних або конфліктних ситуаціях?
8. Які стратегії допомагають підвищити мотивацію батьків до участі в корекційному процесі?
9. Які особливості професійного спілкування логопеда з педагогами закладу освіти?
10. Як забезпечити міждисциплінарну взаємодію в команді супроводу дитини?
11. Які невербальні засоби комунікації посилюють ефективність професійної взаємодії?
12. Як запобігти комунікативним бар'єрам у професійній діяльності логопеда?
13. Яке значення має емпатія та активне слухання у професійній комунікації?
14. Як цифрові технології впливають на якість комунікації логопеда?
15. Які професійні якості необхідні логопеду для ефективної комунікації в сучасних умовах?

Додаткові проблемні запитання для дискусії

1. Чи завжди «професійна дистанція» є необхідною у роботі логопеда з дитиною?
2. Чи може надмірна емоційність логопеда покращувати або погіршувати результат корекційної роботи?
3. Де проходить межа між підтримкою батьків і нав'язуванням професійної позиції?
4. Чи змінюється роль логопеда в умовах інклюзивної освіти з погляду комунікації?
5. Які помилки у спілкуванні найчастіше знижують ефективність логопедичної роботи?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал з теми «Професійна комунікація логопеда у практичній діяльності».

2. Підготувати письмовий конспект:

«Особливості комунікації логопеда з різними учасниками освітнього процесу» (дитина, батьки, педагоги).

3. Скласти порівняльну таблицю:

- комунікація з дітьми;
- комунікація з батьками;
- комунікація з педагогами.

(мета, стиль мовлення, засоби впливу, можливі труднощі)

4. Розробити сценарій:

- первинної консультації з батьками (10–12 реплік);
або

- фрагменту логопедичного заняття (5–7 хвилин мовленнєвого супроводу).

5. Підготувати перелік із 10 мовленнєвих формул (фраз), які логопед може використовувати у:

- підтримці дитини;
- поясненні завдань;
- корекції помилок;
- взаємодії з батьками.

6. Записати короткий відеофрагмент (2–3 хвилини) професійної комунікації логопеда у змодельованій ситуації та провести його самоаналіз за критеріями:

- чіткість мовлення;
- інтонаційна виразність;
- доступність пояснень;
- доброзичливість;
- ефективність контакту.

7. Визначити 3 типові комунікативні бар'єри у професійній діяльності логопеда та запропонувати способи їх подолання.

8. Підготувати пам'ятку для батьків:

«Як ефективно співпрацювати з логопедом».

9. Скласти індивідуальний план саморозвитку комунікативної компетентності логопеда (на 2–3 тижні).

10. Підготуватися до підсумкового круглого столу, сформулювавши власну позицію щодо ефективної професійної комунікації логопеда.

Форма подання результатів

Письмові матеріали, таблиця, сценарій, відеофрагмент, пам'ятка.

Очікуваний результат

Формування цілісного уявлення про професійну комунікацію логопеда, розвиток навичок взаємодії з різними учасниками освітнього процесу та вдосконалення комунікативної компетентності майбутнього фахівця.

Рекомендована література:

Основна: [1], [2], [3], [4], [5].

Моделювання професійних ситуацій: спілкування з батьками, педагогами та членами команди психолого-педагогічного супроводу - 2 години

Питання для обговорення:

1. У чому полягає специфіка професійного спілкування логопеда з батьками дитини?
2. Які основні принципи ефективної взаємодії з батьками у процесі корекційно-розвиткової роботи?
3. Як правильно будувати первинну консультацію з батьками дитини з мовленнєвими порушеннями?

4. Які мовленнєві та психологічні бар'єри можуть виникати у спілкуванні з батьками і як їх долати?
5. Яким чином логопед має повідомляти про результати обстеження дитини?
6. Які особливості комунікації логопеда з педагогами закладу освіти?
7. Як забезпечити узгодженість дій між логопедом, вихователем/вчителем та психологом?
8. Яка роль команди психолого-педагогічного супроводу у підтримці дитини з ООП?
9. Як ефективно презентувати результати логопедичної роботи на засіданні команди супроводу?
10. Які професійні якості необхідні логопеду для роботи в міждисциплінарній команді?
11. Як уникати конфліктних ситуацій у взаємодії з батьками та педагогами?
12. Яке значення має емпатія та активне слухання у професійній комунікації?
13. Як адаптувати мовлення логопеда до різних учасників освітнього процесу?
14. Які невербальні засоби комунікації підсилюють ефективність професійної взаємодії?
15. Як рефлексія допомагає вдосконалювати навички професійного спілкування?

Ситуації для моделювання професійної діяльності

- первинна консультація батьків щодо мовленнєвого розвитку дитини;
- пояснення результатів логопедичного обстеження;
- розробка спільного плану корекційної роботи з педагогами;
- участь у засіданні команди психолого-педагогічного супроводу;
- вирішення конфліктної або емоційно складної ситуації з батьками;
- узгодження домашніх завдань і рекомендацій для сім'ї;
- презентація динаміки розвитку дитини на міждисциплінарній зустрічі.

Питання для рефлексії

1. Що було найскладнішим у моделюванні професійної ситуації?
2. Які комунікативні навички вдалося продемонструвати найкраще?
3. Які помилки у мовленні або поведінці були виявлені?
4. Як можна покращити ефективність взаємодії з різними учасниками процесу?
5. Що необхідно розвивати для успішної роботи в команді супроводу?

Завдання для самостійної роботи

1. Опрацювати теоретичний матеріал з теми «Професійна комунікація логопеда у міждисциплінарній взаємодії».
2. Скласти конспект:
«Роль логопеда в команді психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП».
3. Розробити сценарій первинної консультації з батьками (10–12 реплік логопеда з урахуванням етичних та комунікативних норм).
4. Підготувати план виступу логопеда на засіданні команди психолого-педагогічного супроводу дитини.
5. Скласти перелік із 10–12 професійних мовленнєвих формул для:
 - встановлення контакту з батьками;
 - пояснення результатів обстеження;
 - надання рекомендацій;
 - роботи в команді фахівців.

6. Записати відеофрагмент (2–3 хвилини) моделювання професійної ситуації:

- консультація з батьками або виступ на засіданні команди супроводу.

7. Провести самоаналіз відео за критеріями:

- чіткість і доступність мовлення;
- інтонаційна виразність;
- професійна етика;
- здатність до емпатійної взаємодії;
- логічність викладу.

8. Визначити 3 типові труднощі у комунікації з батьками/педагогами та запропонувати шляхи їх подолання.

9. Підготувати пам'ятку для батьків: «Як ефективно взаємодіяти з логопедом у процесі корекційної роботи».

10. Скласти короткий індивідуальний план розвитку професійної комунікації (на 2–3 тижні).

Форма подання результатів

Письмові матеріали, сценарій, план виступу, пам'ятка та відеофрагмент.

Очікуваний результат

Формування навичок ефективної професійної комунікації в умовах міждисциплінарної взаємодії, розвиток комунікативної компетентності та готовності до роботи в команді психолого-педагогічного супроводу.

Рекомендована література:

Основна: [1], [2], [3], [4], [5].

Критерії оцінювання
Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни в практичних завданнях. <i>Володіє</i> технологіями впровадження інновацій в закладі освіти. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 В)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, <i>але припускається несуттєвих помилок. Володіє</i> технологією впровадження інновацій. При виконанні практичних завдань, здобувач <i>самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.</i>
Добре (74-81 С)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, <i>але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює</i> основні положення, технології впровадження інновацій, дає правильні відповіді щодо управління впровадженням інновацій в організації при заданій зміні вихідних параметрів. <i>Помилки у відповідях не є системними.</i>
Задовільно (64-73 D)	Здобувач <i>засвоює основні поняття</i> навчального матеріалу і <i>орієнтується</i> у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач <i>розуміє практичні завдання</i> щодо впровадження інновацій, має пропозиції щодо технології їх впровадження. <i>Розуміє</i> основні положення, правила, технології впровадження інновацій, виконує практичні завдання <i>за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача.</i>
Задовільно (60-63 E)	Здобувач <i>поверхнево</i> опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями <i>на мінімально допустимому рівні.</i> Знання щодо управління впровадженням інновацій <i>несистемні, фрагментарні.</i> Виконання практичних завдань, <i>формалізоване:</i> є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння логіки процесу організації та управління.
Незадовільно (35-59)	Здобувач має <i>фрагментарні</i> знання, опанував менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою

FX)	навчальної дисципліни. <i>Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання щодо організації освітнього процесу у закладі освіти (за типом) виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного заліку.</i>
-----	---

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Для здобувачів видами контролю є: індивідуальне опитування на практичних заняттях, перевірка виконання практичних завдань, письмове опитування, залік.

Методи демонстрування результатів навчання: дискусія, доповідь, презентація результатів самостійної роботи.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бойко В. В. Аутопсихологічна компетентність як важлива складова професійної компетентності педагога. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Особистісно-професійний розвиток майбутнього вчителя». Вінниця. 2019. С.17–23.

2. Іщук Валентина Володимирівна. Формування професійної компетентності керівника спеціального закладу загальної середньої освіти: Доктор філософії: спец. 016 - Спеціальна освіта: захищена 2024-08-08. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України. Київ, 0824U002701. [Електронний ресурс.] URL: <https://surl.li/ttixtp> (дата звернення: 29.03.2026)

3. Кондратюк Ж. В. Професійна ідентичність фахівців (консультантів) інклюзивно-ресурсних центрів: структурно-функціональна модель дослідження. *KELM. Knowledge. Education. Law. Management*. 1 (53). 2023. Р. 139-148.

4. Омельченко М. С. Психологія професійної свідомості корекційного педагога. дис. ... доктора. психол. наук : 19.00.08. Київ. 2021. 449 с.

5. Пахомова Н. Г. Стан сформованості рефлексивно-оцінної складової інтегративної професійної підготовки майбутніх логопедів. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Збірник наукових праць / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Вип. V. В 2-х т., том 2. Кам'янець-Подільський : ПП Медобори-2006, 2015. 408 с. С. 218–227.

6. Соколова Г.Б., Горбатюк О.Л. Комуникативна компетентність логопеда у системі спеціальної освіти: роль емпатії, довіри та саморегуляції. Суспільство та національні інтереси. Серія: Освіта/Педагогіка. 2026. Вип. 4 (24). С. 992–1002.

7. Черніченко Л. А. Підготовка майбутніх логопедів до інноваційної діяльності в умовах інклюзивної дошкільної освіти : дис. ... д-ра філософії : 011. Умань, 2020. 330 с.

Допоміжна

1. Кравцова І. А. Основи культури і технікомовлення : навчальний посібник. Кривий Ріг : КП ДВНЗ «КНУ», 2013.

2. Пінчук Ю. В. Риторика, культура та техніка мовлення корекційного педагога : навчально-методичний посібник. Київ : КНТ, 2015.

3. Рібцун Ю. В. Довідник учителя-логопеда. Київ : Видавничий дім «Слово», 2012.

4. Соколова Г.Б., Форостян О.І., Начинова О.В. Формування професійної ідентичності сучасного спеціального педагога: особистісний вимір. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. 2026. Вип. 12. С. 186–190.

5. American Speech-Language-Hearing Association. Certification Standards in Speech-Language Pathology. Rockville, MD : ASHA, 2020.

6. Nikkels A., et al. Communication partner training for speech and language therapy students: Changes in skills, knowledge and confidence // *International Journal of Language & Communication Disorders*. 2023. Vol. 58(4). P. 1100–1115.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт.
2. URL : <http://www.mon.gov.ua>
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайт
URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
4. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт.
URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
5. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>